

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITETJustitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Remiss: Ju2022/02651

Remissvar

Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18)

Barnafrid, nationellt kunskapscenter om våld mot barn, har beretts möjligheten att inkomma med ett remissvar på promemorian om straffansvar för psykiskt våld. Barnafrid svarar på denna remiss som en del av Linköpings universitet.

Sammanfattning av synpunkter

Sammanfattningsvis tillstyrker Barnafrid eftersträvan med en ny lagstiftning om straffansvar för psykiskt våld

- Följdriktig konsekvens efter införande av Barnkonventionen januari 2020, efterföljande av Istanbulkonventionen mm
- I linje med kunskap, forskning om våld mot barn, förekomst och konsekvenser för barn vid utsatthet av psykiskt våld

Vi ser dock utmaningar med lagstiftningen

- Straffbelägga handlingar som var för sig inte är kriminaliserade
- Svårigheter i implementering

Vi anser vidare att det förslagna straffbudet psykisk misshandel bör fogas till den brottskatalog som barnfridsbrottet i 4 kap. 3 § brottsbalken omfattar.

Vi har inget att erinra gällande att förolämpning enligt 5 kap. 3 § brottsbalken ska fogas till brottskatalogerna för 4 kap. 4 a, b och e §§.

Vi har inte heller något att erinra gällande att promemorian inte anser att det finns behov av att förändra åtalsreglerna för ärekränkningensbrotten.

8 Är det nuvarande straffrättsliga skyddet mot våld tillräckligt?

Vi instämmer med utredningen att nuvarande straffrättsliga bestämmelser inte är tillräckliga. Utifrån barnperspektivet vill vi betona svårigheten med en tydlig kausalitet som beskrivs i olaga tvång. Barn som växt upp med en livssituation som är präglad av psykiskt våld har normaliserat beteendet att följa våldsutövaren. Det blir då inte ett tydligt tvång utan snarare handlar det om underförstådda konsekvenser av sitt handlande som inte behöver uttalas.

Vi instämmer i vikten av att betona att barn och ungas liv numera sker lika mycket i skolan eller på fritidsaktiviteten som på nätet. Livsutrymmet minskar därav ytterligare när partner eller förälder kan övervaka ständigt.

10 Straffansvar för psykiskt våld

Föreslås att en ny brottstyp, psykisk misshandel, ska införas i 3 kap. 5 a § brottsbalken

I remissen framkommer att såväl internationell som nationell forskning visar på att det är betydligt vanligare att uppleva sig bli utsatt för psykiskt våld än fysiskt våld. Vidare att våldsspiralen ofta börjar med det psykiska våldet och därefter följer andra former av våld såsom materiellt, fysiskt, sexuellt, mot djur eller andra närstående som barnet eller den vuxne bryr sig om. Detta är samstämmigt med vår kunskap om barn och våld samt den kliniska erfarenheten. Psykiskt våld är skadligt för barns hälsa och utveckling och påverkar i hög grad deras självkänsla.

Flera andra länder i Norden och även andra länder i världen har kriminaliserat psykiskt våld och visar då på att det är möjligt trots flera utmaningar med att exempelvis definiera psykiskt våld och vad som skall ingå och på vilket sätt i lagtexten.

Utifrån remissens genomgång och Barnafrids kunskap ställer samtliga internationella konventioner, inklusive barnkonventionen, långtgående krav på att stater ska markera mot psykiskt våld och utifrån detta bedömer vi att straffansvar för psykiskt våld kan vara en tydlig sådan markering.

10.1.2

Vi ser positivt på att remissen särskilt stärker skyddet för våld i ungas parrelation, mobbning samt barn med funktionsnedsättning. Detta genom att ta bort kravet på närstående relation "*fast parrelation som präglas av praktisk och känslomässig bindning av inte obetydlig varaktighet*" som finns i fridskränkingsbrottet.

Detta öppnar upp för att stärka skyddet det gäller mobbning av barn i till exempel idrottsföreningar eller skolor samt barn med funktionsnedsättning som kan utsättas för till exempel kränkningar från personal och otillåten isolering men även våld i ungas parrelation som oftast inte präglas av praktisk bindning.

10.1.4

Barnafridsbrottet

Vidare anser vi att det förslagna straffbudet psykisk misshandel bör fogas till den brottskatalog som barnfridsbrottet i 4 kap. 3 § brottsbalken omfattar. Detta

då de ger negativa konsekvenser på hälsa och utveckling hos barn som bevittnar psykiskt våld på samma sätt som de påverkas vid bevittnande av fysiskt våld.

10.1.9

Instämmer i premorians förslag om allmänt åtal, viktigt att detta inte ligger på den enskilde.

12 Konsekvensanalys

12.3 Vilka berörs av den föreslagna regleringen?

Det är viktigt att diskutera vad detta får för konsekvenser för unga lagöverträdare. Det finns en stor grupp av unga som utsätter och utsätts av jämnåriga till exempel ungas partnervåld och mobbning men även andra former av psykiskt våld. Det finns ett stort behov av kunskap och kompetens om bemötande av unga lagöverträdare samt av utbildning och kompetensutveckling gällande kunskapsområdet våld mot barn avseende konsekvenser av våld och traumareaktioner samt bemötande. Detta ställer nya krav på rättsväsendet. Förslagsvis kan till exempel förkunskapskrav för särskilda företrädare/målsägarbiträden vara ett område att utveckla.

Syftet med förändrad lagstiftning och skärpt straffansvar avseende psykiskt våld är upprättelse hos brottsoffer. Viktigt därför att betona att även kopplade insatser och tillgång till krisstöd via Barnahus och behandling via BUP stärks. Detta för både brottsoffer och gärningspersoner under 18 år. Stöd och behandling för gärningspersoner över 18 år är också angeläget att vidareutvecklas. Det är även viktigt att utveckla och genomföra stödinsatser och myndighetssamverkan mellan exempelvis socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård.

12.4 Ekonomiska konsekvenser och finansiering

För att detta ska kunna genomföras behövs utifrån erfarenheten i Danmark utökade resurser för polis och åklagare då förundersökningen tar längre tid än att utreda fysiskt våld och utifrån deras erfarenhet behöver utredas på andra sätt.

Erfarenheter från när barnfridsbrottet, som också tänktes ingå i befintlig budget, lagstadgades är att många fler ärenden inkommit. Psykisk misshandel är ett nytt brott som annars inte skulle kommit upp i domstol och det bör därför vara lågt räknat att implementera lagstiftningen i befintlig budget.

Konsekvensanalysen behöver även innefatta konsekvenser för kopplade insatser till exempel socialtjänst, barnahus då även dessa verksamheter kommer få ökade kostnader och övrig resurseringsbehov (tex tillgång till barnförhållare).

8.7 Förolämpning

För att ytterligare stärka skyddet mot psykiskt våld föreslås att förolämpning enligt 5 kap. 3 § brottsbalken ska fogas till brottskatalogerna för 4 kap. 4 a, b och e §§ (avser de grova fridskränkingsbrotten, olaga förföljelse och hedersförtryck)

Instämmer med förslaget.

11 Åtalsregleringen för ärekränkingsbrotten

Det finns inte ett behov av att förändra åtalsreglerna för ärekränkingsbrotten (se 5 kap. 1–3 §§ om förtal, grovt förtal och förolämpning samt 5 kap. 5 § om den särskilda åtalsregleringen)

Vi har inget att erinra.

Andra synpunkter

Vi ser utmaningar med lagstiftningen:

Består av en mängd olika handlingar som varje handling för sig inte är ett brott. Rättsosäkert med att straffbelägga handlingar som var för sig inte är kriminaliserade. Det är viktigt att det är tydligt vad som är ett brott.

Kommer den nya brottstypen i realiteten göra en förändring när det finns, precis som utredningen själva är inne på, lagstiftning idag för många av de handlingar som det pratas om. Lagstiftningen har inte använts i den utsträckningen som den kunde eller borde ha gjorts innan man inför en ny lagstiftning. Detta föranleder ett stort behov av kompetensutveckling hos rättsväsendet; polis, åklagare, domare för att den nya brottstypen ska användas. Även i till exempel socialtjänst som behöver ha kunskap av vilka brott som ska anmälas.

Ytterligare bör det lyftas de svårigheter som finns i operationaliseringen av begreppet psykiskt våld. Lagstiftningens definition av psykiskt våld är inte likställd med till exempel FN:s barnrättskommittés definitioner av psykiskt våld. Vidare finns behov av att tydligt skilja på emotionell försummelse och psykiskt våld samt psykiskt våld och dysfunktionella föräldra- och uppfostringsstrategier. Där tex emotionell försummelse inte kommer vara straffbart om detta lagförslag verkställs. Det är viktigt att noggrant definiera konkret vad som räknas in i de olika begreppen. Vidare är det svårt att bedöma

gränsen mellan otillbörligt kontrollerande av barns livs- och handlingsutrymme och att det som går inom ramen för tillsyns- och omsorgsansvaret och därav är rättfärdigat. Vissa former av psykiskt våld såsom villkorlig kärlek, avvisandet av barnet mm kommer att vara praktiskt svåra att påvisa och det finns en risk att lagstiftningen kommer att fånga endast vissa typer av psykiskt våld. -

Vi saknar en fördjupad diskussion kring psykiskt våld mot barn utöver hederskontexten som benämns och bearbetas i utredningen.

Vi vill betona vikten av att följa upp med forskning hur ett nytt lagförslag implementeras samt utfallet.

För Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn. Beslutet har godkänts digitalt och saknar därför underskrift.
Linköping den 11 11 2022.

I detta ärende har Laura Korhonen centrumchef beslutat och Rebecka Persson, utredare har varit föredragande.
I den slutliga handläggningen har Poa Samuelberg, utredare, Pia Enderby, adj. Universitetsadjunkt, Sandra Skoog, utredare och Anna Nelson, utredare deltagit.